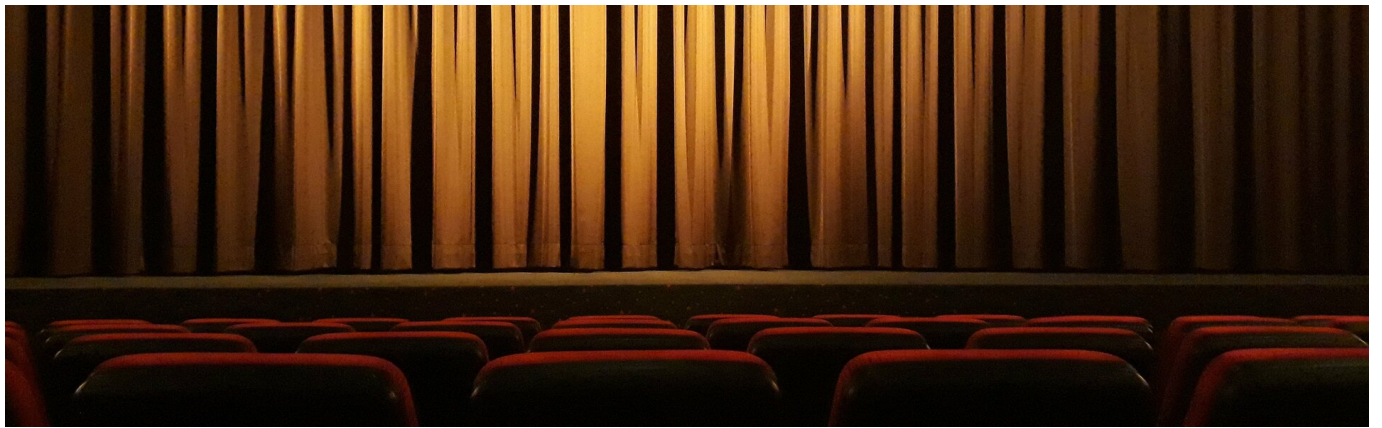

Jak czytać dramaty? Teatr absurdu: Samuel Beckett, *Czekając na Godota*. Część 2

- [Wprowadzenie](#)
- [Schemat](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Andrzej Drawicz, *Mistrz i diabeł. Rzecz o Bułhakowie*, Warszawa 2002, s. 457–463.

Jak czytać dramaty? Teatr absurdu: Samuel Beckett, *Czekając na Godota*. Część 2

Źródło: domena publiczna.

W drugiej części cyklu lekcji rozwiniesz i sprawdzisz swoje umiejętności analizy dramatu. Zinterpretujesz fragmenty dramatu absurdu *Czekając na Godota* Samuela Becketta. Odnajdziesz cechy gatunkowe w konkretnych scenach, kluczowych dla zrozumienia wymowy utworu. Określisz, jakie czynniki wpływają na kształt artystyczny dramatu.

Twoje cele

- Dokonasz analizy i interpretacji fragmentów dramatu Samuela Becketta *Czekając na Godota*.
- Poznasz konteksty interpretacyjne.
- Określisz, jak zmieniło się zachowanie bohaterów w akcie II.
- Opisziesz wpływ kompozycji dzieła na ukazanie jego problematyki.
- Sprawdzisz swoją wiedzę na temat cech gatunkowych dramatu absurdu.

Pierwsza część lekcji: [Jak czytać dramaty? Teatr absurdu: Samuel Beckett, *Czekając na Godota*. Część 1](#)

Schemat

Dramat należy analizować jako utwór literacki, pamiętając jednak, że cechy rodzajowe mają znaczenie dla możliwości realizacji scenicznej. Artyzm utworu wynika zarówno z jego konstrukcji, jak i literackich środków wyrazu. Dramat może wykorzystywać różne style językowe i wiele rodzajów dialogów. Może łączyć różne gatunki i sięgać po rozmaite wyznaczniki gatunkowe, jak komizm, tragizm czy ironia tragiczna. Logika i kolejność scen mogą być podyktowane przez motywację realistyczną – psychologiczną lub społeczną, jak również metafizyczną, a główny konflikt może rozgrywać się w świadomości bohaterów. Swoboda twórcza i oryginalna artystyczna wizja to mechanizm rozwoju dramatu, od jego początków po współczesne formy awangardowe i eksperymentalne.

Polecenie 1

Przeczytaj uważnie fragment aktu II dramatu i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie analizą.

W jaki sposób została zbudowana przestrzeń dramatu?

W jaki sposób został ukazany upływ czasu?

Jakie zmiany zaszły w sytuacji i zachowaniu bohaterów w porównaniu do aktu I?

Jakimi środkami posłużył się autor w celu scharakteryzowania postaci?

Polecenie 2

Zastanów się, jak można zinterpretować zakończenie utworu. Wybierz jeden ze swoich pomysłów i sformułuj tezę interpretacyjną.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Przeczytaj

Podsumowanie analizy fragmentów z aktu II dramatu

Postacie

W akcie II pojawiają się dokładnie te same postacie z wyjątkiem Chłopca, który jest bratem tego, który rozmawiał z Estragonem i Vladimirem poprzedniego wieczoru.

Pozzo i Lucky bardzo się zmienili: poprzedniego dnia pierwszy z nich był władczy i pewny siebie, drugiego dnia jest ślepy, czołga się po ziemi i prosi o pomoc. W akcie I Lucky tańczył, a potem w sposób egzaltowany i żywiołowy wygłaszał swój monolog. W akcie II traci mowę i wkrótce po pojawieniu się na scenie pada wraz z Pozzem, leżąc bezwładnie i nie reagując nawet na kopniaki Estragona. Zarówno pan, jak i sługa są bezsilni i nie mogą podnieść się bez pomocy Gogo i Didiego. Obydwie pary bohaterów zbliżają się do upadku i śmierci – Pozzo i Lucky, tracąc siły fizyczne, natomiast Vladimir i Estragon, popadając w coraz większe zwątpienie i zbliżając się do samobójstwa.

Czekając na Godota Samuela Becketta, inscenizacja Otomara Krejcy, Avignon Festival, 1978

Źródło: Fernand Michaud, licencja: CC 0 1.0.

Warstwa językowa

Tekst główny składa się w większości z dialogów pozornych, wypowiedzi postaci, które – pozbawione kontekstu – tracą sens. Wiele wypowiedzi bohaterów, pozornie [absurdalnych](#),

kryje jednak znaczenia **symboliczne**. Dotyczy to szczególnie kwestii, w których pojawiają się nawiązania biblijne. Wypowiedzi te są nośnikiem filozoficznych treści dramatu.

Przestrzeń

Akt II rozpoczyna się i kończy dokładnie w tym samym miejscu.

Scenografia do przedstawienia *Czekając na Godota*, reż. i scen. David Savoy (2011)

Źródło: Zdjęcie autorstwa Natalie T, Sudbury Theatre Centre, dostępny w internecie: flickr.com, licencja: CC BY-NC-ND 2.0.

Czas akcji

Bohaterowie spotykają się o tej samej porze co poprzedniego dnia. O upływie czasu świadczą drobne zmiany widoczne w scenografii – na drzewie pojawia się kilka liści. Vladimir i Estragon rozmawiają też o wydarzeniach z poprzedniego dnia.

Cechy gatunku

W budowie aktu II wyraźnie widać kilka typowych dla dramatu absurdu elementów. Jednym z nich jest charakterystyczna zasada konstrukcyjna, jaką stanowi powtórzenie. Ci sami bohaterowie spotykają się w tym samym miejscu i o tej samej porze. Podobne są również sytuacje, w których się znajdują, a nawet dialogi i wykonywane przez postacie drobne działania i gesty. W utworze pojawiają

się również różnice i kontrasty. Mogą stanowić drobne symetryczne odbicia i zamiany – w akcie I najpierw pojawił się Estragon, w II zaś Vladimir – albo znaczące różnice – w II akcie ślepotą i niemotą dotykają Pozza i Lucky'ego, bohaterów, którzy wcześniej byli w pełni sił. Tego rodzaju zmiana widoczna jest również w przypadku Estragona i Vladimira – pierwszego dnia nie pamiętają przeszłości i mają nadzieję doczekać się Godota, drugiego pamiętają poprzedni dzień, tracą jednak nadzieję na przybycie Godota.

Inne cechy teatru absurdu, które pojawiają się w akcie II, to niezgodność słów i działań postaci, a także dialogi pozorne i brak rozwiązywania akcji w zakończeniu.

Fragment ze spektaklu *Czekając na Godota* wystawionego w Theatre Royal Haymarket (2009)
Źródło: Zdjęcie autorstwa KlickingKarl, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

absurd

(łac. *absurdus* - nedorzeczny) - wyrażenie wewnętrznie sprzeczne, pozbawione sensu, nedorzeczność, nonsens

symbol

(gr. *symbolon* - znak rozpoznawczy, wiązać razem) – motyw lub zespół motywów występujących w dziele, który jest znakiem treści głęboko ukrytych, niejasnych i niejednoznacznych; symbol ma za zadanie kierować ku tym treściom myśl czytelnika; wyrażają go słowa, gesty, obrazy, przedmioty rozpoznawalne tylko dla członków danej kultury i stale się zmieniające; symbol jest znakiem językowym o wielu znaczeniach; na przykład kolor czerwony symbolizuje miłość, ale w zależności od kontekstu, w którym występuje – może też oznaczać wstyd, zagrożenie, ogień piekielny

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zrekonstruuj przebieg wydarzeń przedstawionych w dramacie, ustal ich właściwą kolejność.

Czekanie na Godota.

Na drzewie pojawia się kilka listków.

Przybycie Pozzo z Luckym prowadzonym na smyczy.

Pierwszy Chłopiec przekazuje wiadomość od Godota.

Sznur, na którym mogliby się powiesić Gogo i Didi, okazuje się zbyt słaby.

Pozzo traci wzrok.

Zapada zmrok.

Spotkanie Vladimira i Estragona pod drzewem po nocy spędzonej przez Estragona w rowie.

Drugi Chłopiec przybywa i ucieka.

Czekanie na Godota.

Ćwiczenie 2

Zaznacz zdania prawdziwe.

	Prawda	Fałsz
Poszczególne wydarzenia dramatu są powiązane ze sobą następstwem przyczynowo-skutkowym.	☐	☐
Poszczególne wydarzenia dramatu są powiązane ze sobą następstwem czasowym.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Jaka jest konstrukcja akcji dramatu? Zaznacz poprawne określenie spośród podanych.

☐ prosta, wielowątkowa

☐ skomplikowana, jednowątkowa

☐ prosta, jednowątkowa

☐ skomplikowana, wielowątkowa

Ćwiczenie 4

Określ, w jaki sposób ułożone są zdarzenia w dramacie. Zastanów się, dlaczego tak jest,

Ćwiczenie 5

Zaznacz główną zasadę konstrukcyjną dramatu.

☐ powtórzenie

☐ konflikt

☐ zasada decorum

☐ zasada trzech jedności

Ćwiczenie 6

Wykorzystując zdobytą wiedzę, przyporządkuj elementy kompozycji dzieła do właściwej grupy (akcja, czas, postacie, język, przestrzeń).

Akcja

wydarzenia nie powodują
żadnych zmian

składa się z elementów przyrody
ożywionej i nieożywionej

Czas

imiona znaczące

wszędzie i nigdzie

dialog pozorny

Postacie

jest nośnikiem filozoficznych
treści dramatu

jest skoncentrowana wokół
jednego elementu

Język

„nic się nie dzieje”

występują w parach

jeden wątek

Przestrzeń

dominuje czekanie

nie jest dokładnie określony

skontrastowane charaktery

nie wiadomo, kim jest
najważniejsza z nich

układa się w pętlę

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, w jaki sposób zamysł artystyczny dzieła służy ukazaniu jego problematyki.

Ćwiczenie 8

Wykorzystując wyniki analizy i informacje, które zawiera część „Przeczytaj”, wymień cechy, które pozwalają uznać *Czekając na Godota* za dramat absurdu.

Praca domowa

Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, stwórz interpretację *Czekając na Godota*, w której opiszesz jedno z poniższych zagadnień:

- Kim jest lub kim może być Godot?
- Absurdalność ludzkiej egzystencji.
- *Czekając na Godota* jako utwór symboliczny i paraboliczny.

KONTEKSTY INTERPRETACYJNE – PRZYDATNE CYTATY

John Louis Styan, *Współczesny dramat w teorii i scenicznej praktyce*, Wrocław 1997.

((Wczesne dramaty Samuela Becketta (1906-1990), aby pokazać codzienne życie, sięgają przede wszystkim po treści i technikę pantomimy, music-hallu, cyrku i commedia dell'arte.

Bohaterowie „Godota” i „Końcówki”: Vladimir Estragon, Pozzo i Lucky, Hamm i Clov, Nagg i Nell, to w istocie pary komików czy kłownów, którzy bawią się sami i zabawiają widzów słownymi nieporozumieniami, wywracaniem koziółków i takimi lazzi, jak nagłe zaśnięcie czy zamienianie kapeluszy („trzy kapelusze dla dwóch głów”). Czekając na Godota, dwaj włóczędzy kłóć się, jedzą, próbują spać, a nawet popełnić samobójstwo. Ich działania pokazał Beckett w stylu farsy, więc brak godności, typowy dla takich wygłupów, sam w sobie tworzy absurdalny obraz życia. (...) Jak w farsie, przyczyna i skutek nie łączą się ze sobą, czas przyspiesza lub zwalnia, wyroki losu trudno przewidzieć i wszystko może się zdarzyć. W tym świecie logika nie ma wiele do powiedzenia.

Marek Kędzierski, *Samuel Beckett*, Warszawa 1990.

Samuel Beckett, *Dramaty. Wybór*, przekł. i oprac. A. Libera, Wrocław 1999.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Jak czytać dramaty? Teatr absurdu: Samuel Beckett, *Czekając na Godota*. Część 2

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
7. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:
 - 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
 - 3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;
 - 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
 - 7) rozumie pojęcie groteski, rozpoznaje ją w tekstach oraz określa jej artystyczny i wartościujący charakter;
 - 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
 - 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
 - 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:
 - 6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;
- III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Lektura uzupełniająca

34) Samuel Beckett, *Czekając na Godota*;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje;

Cele lekcji. Uczeń:

- wyjaśnia, czy i jak zmieniło się zachowanie postaci w II akcie dramatu,
- sprawdza swoją wiedzę na temat cech gatunkowych dramatu absurdu,
- poznaje konteksty interpretacyjne przydatne w odczytaniu dramatu S. Becketta,
- dokonuje analizy i interpretacji fragmentów dramatu *Czekając na Godota*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- sztuka teatralna;
- mapa myśli.

Środki dydaktyczne:

- e-podręcznik;
- komputery z dostępem do internetu dla uczniów;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel poleca, by uczniowie przeczytali akt II *Czekając na Godota* wraz z komentarzami zamieszczonymi w sekcji „Schemat”. Prosi także, by chętne osoby przygotowały kapelusze, buty, ubrania, które będą mogły posłużyć jako kostiumy aktorów grających Gogo i Didi.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel informuje uczniów, że lekcja będzie skupiona na pracy z II aktem dramatu Becketta. Na wstępie zadaje pytanie: co się zmieniło w sytuacji bohaterów, miejscu i czasie akcji w porównaniu z aktem I?

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel proponuje uczniom odegranie wybranej sceny z II aktu dramatu Becketta. W tym celu uczniowie wykorzystują przygotowane kostiumy (kapelusze, buty) oraz elementy scenografii (symboliczne drzewo może być narysowane na tablicy). Może to być np. scena początkowa do chwili pogodzenia się bohaterów po kłótni. Pozostali uczniowie obserwują scenę, mogą wyrazić swoje wrażenia na jej temat. Nauczyciel pyta o to, jak rozwija się akcja. Może też postawić pytanie: czy zgadzacie się ze zdaniem krytyka Jana Kotta, że: „Nudę, wstręt i obrzydzenie – wszystkie najgorsze uczucia budzi ten piekielny Godot”? Uczniowie wypowiadają się swobodnie.
2. Później uczniowie, pracując w parach, wykonują polecenia 1 i 2 z sekcji „Schemat”, wybrane osoby prezentują swoje odpowiedzi, a nauczyciel weryfikuje ich poprawność.
3. Nauczyciel wybiera ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” i poleca uczniom ich wykonanie. Ćwiczenia mają przygotować uczniów do samodzielnej interpretacji dramatu Becketta (samodzielną interpretację uczniowie mogą przygotować jako pracę domową lub na zakończenie zajęć). Prowadzący decyduje, czy uczniowie nadal pracują w parach, czy indywidualnie.

Faza podsumowująca:

1. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.

Praca domowa:

1. Zapoznaj się z podsumowaniem analizy fragmentów z aktu II dramatu *Czekając na Godota*.

Materiały pomocnicze:

- Antoni Libera, *Godot i jego cień*, Kraków 2009.
- Jan Kott, *Nuda prawie genialna*, „Przegląd Kulturalny”, 21.02.1957.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać sekcję „Przeczytaj” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.